

NO AUDĒJAS LĪDZ GRĀMATU ARHITEKTEI

MĀRA CAUNE

04.07.1941.–07.01.2010.

Māra Caune atdeva sevi visu darbam, kas bija viņas lielā mīlestība.

Meitene no Rankas un Ļaudonas, pabijusi vēl citviet, vidējo izglītību ieguva Rīgā, Natālijas Draudziņas vidusskolā un 45. vidusskolā. Apstākļi spieda tūlīt pelnīt sev iztiku un no 1959. līdz 1961. gadam strādāt par audēju tekstilfabrikā “8. marts”.

Liktenis nolemj viņas dzīvi saistīt ar grāmatu — vispirms ar grāmatnīcu “Gaisma” (kasiere, grāmatu pieņēmēja, pārdevēja, grāmatvede), un laime iekrita rokās 1964. gada septembrī, kad sākās studijas Maskavas Poligrāfijas institūtā, Redaktoru fakultātes jaunatklātajā grāmatu zinību nodaļā. Bet 1968. gadā — ak, tu savu postu! — t.s. Preses komiteja nevarēja jauno speciālisti nodrošināt ar piemērotu darbu, un Māra atkal bija pār-

devēja (nu gan — vecākā) un prečzine tajā pašā “Gaismā”.

Beidzot tomēr izdodas nokļūt tuvāk zinībām — no 1970. gada 26. oktobra līdz 1977. gada 3. augustam strādājot par jaunāko redaktori (sekretāri) un redaktori izdevniecībā “Zinātne”.

Pēc kāda laika sekoja uzaicinājums pāriet uz žurnāla “Karogs” redakciju, kas atradās Preses namā. Kļuvām darba biedri, jo arī es no Zinātņu akadēmijas augstceltnes pārcēlos uz Pārdaugavas debesskrāpi, pieņēmis piedāvājumu būt par galvenā redaktora vietnieku. Māra darbojās kritikas nodaļā, vēlāk patstāvīgi veidoja “Kultūras panorāmu”. Biežais žurnāls īstenībā ir sarežģīts grāmatas žanrs, un poligrāfijas speciāliste varēja īstenot jaunas, drošas idejas. Karodznieki bija ciešas saimes ļaudis, kas cienīja atklātību, sirsnību, talantību, darba mīlestību, un Māra bija mūžīgā nemiera gariņš.

Ilgus gadus Māra Caune recenzēja jaunākās grāmatas, galvenokārt dzeju un izdevumus bērniem (A. Auziņš, J. Baltvilks, L. Brīdaka, L. Briedis, M. Čaklais, S. Kaldupe u.c.). Ar segvārdu Malda Vāverīte iespieda rakstus par visdažādākajiem kultūras jautājumiem, bet Ķīķerētājs ironizēja par grāmatu izdošanu (Sekojet horoskopiem! *Karogs*. 1990. 4). Būdamā žurnāla atbildīgā sekretāre, Māra prasīja: “Apzināt sevi kā eiropiskās kultūras sastāvdaļu” (1990, 6). Pati bija Tautas frontes Latvijas Rakstnieku savienības nodaļas aktiviste.

1992. gadā Māra aiziet no “Karoga” galvenās redaktores vietnieces amata, jūtot sevi spēku būt patstāvīgai grāmatu izdevējai. Seko visraženākais viņas mūža laiks — tie

bija gadi līdz 2000., kad Māra vadīja Akciju sabiedrības apgādu “Preses nams”. Lai da klajā ap 400 grāmatu, veselu bibliotēku, kas aizsākās ar Ē. Ādamsona, A. Brigaderes, A. Dripes, Andreja Egliša, J. Kalniņa, M. Kovaļevskas, S. Lāgerlēvas, V. Lāma, G. Saliņa, K. Skalbes, M. Svīres, A. Vāveres, B. Veisbergas un citu autoru darbiem. 1996. gadā Pasaules skaistāko grāmatu konkursā diplomu piešķīra apgāda “Preses nams” izdevumam — Imanta Ziedoņa “Epifānijām”. Latviešu oriģinālliteratūra un bērnu literatūra arvien bija izdevējas rūpju lokā. Māra strādāja aizrautīgi, brauca uz ārzemju grāmatu mesēm, beidza grāmatizdevēju un grāmatvedības kursus.

Intervijā žurnālistei Genovefai Bērsonei Māra teica: “Grāmatu izdošana man ir dzīves jēga un nepieciešamība. [...] Esmu sevi izjutusi par grāmatas arhitekti. [...] Risks — tā ir mana stihija” (*Latvijas Jaunatne*. 1993. 25. marts).

Māra Caune riskēja ar ekonomiskajām grūtībām un 1997. gadā uzsāka nacionālo enciklopēdiju izdošanu: “Latvijas daba” (pēdējie sējumi), “Latvijas pilsētas”, “Latvijas Brīvības cīņas 1918–1920”, “Latvijas jūrniecības vēsture 1850–1950” (1. sējums), “Teātris un kino biogrāfijās” (1. daļa). “Latvijas daba” ir pirmā enciklopēdija, kas iznākusi pēc mūsu valsts neatkarības atgūšanas. Pirmos sējumus izdeva “Latvijas enciklopēdija”. Kad šī izdevniecība tika izputināta, palīdzīgu roku sniedza “Preses nams”. Māra Caune kopā ar enciklopēdistiem gādāja par pēdējo trīs sējumu veidošanu, tā izglābjot izdevumu “Latvijas daba”. Preses nama saimnieki apgāda pastāvēšanu atzina par nerentablu. Māra nesaguma un 2000. gadā, būdama SIA “Apgāds Priedaines” redaktore, īstenoja

dažu labu ieceri no apgāda “Preses nams” laika — laida klajā ilgi lolotās enciklopēdijas “Rīgas ielas” 1. sējumu (A–Ā). 2005. gadā tika atvērts digitālās drukas izdevums “Drukātava”, un Māra Caune, kļuvusi par tā redaktori, prezentēja pirmo autoru — A. Freimaņa, I. Freimaņa, O. Lisovskas, H. Paukša — grāmatas. Te Māra izdeva bijušā darba biedra karodznieka Jāņa Čākura 21 recenziju kopojumu “Acīte” (2008). Tad sekoja “Rīgas ielu” 2. sējums (B–Dž; 2008), kurā var atrast pat Caunes ielu. Arī 3. sējuma (E–K) projekta vadītāja bija Māra un ļoti daudz darīja, lai tas 2009. gadā ieraudzītu dienasgaismu. Bet kurš šo ārkārtīgi vērtīgo ziņu krājumu izdos līdz burtam “Ž”?

Mārai bija daudz draugu — cilvēku, puķu, mājas dzīvnieciņu. Laipnību viņa deva dāsni, un saņēma atpakaļ.

Arvids Skalbe, karodznieku vecbiedrs, viens no vistuvākajiem Māras sapratējiem, viņas jubilejā — 1991. gadā — redakcijas vārdā rakstīja:

*Nāc, baltu dieniņu
Frēzijas sola
Un smaržīgu pusnakti
Matiolas.
Būs nomodā puķu
Dievdievīgais dienests
Pie mīļotās māsas,
Pie karalienes...*

Spožā personība, Nacionālās grāmatniecības padomes locekle (1996–2003), Triju Zvaigžņu ordeņa kavaliers Māra Caune ir pelnījusi ne tikai atvadu vārdus, bet arī — pieņemšanas grāmatu.

Ilgonis Bērsons,
LZA goda doktors